

Dětský domov Velké Heraltice

Zpráva z návštěvy zařízení

Adresa zařízení:	Opavská 1, 747 75 Velké Heraltice
Zřizovatel:	Moravskoslezský kraj
Ředitel:	Mgr. Tomáš Široký
Typ zařízení:	dětský domov
Kapacita:	48
Datum návštěvy:	28. – 29. ledna 2025
Datum vydání zprávy:	9. dubna 2025
Návštěvu provedli:	Mgr. Eliška Černá, Mgr. Bc. Štěpán Jílka, Mgr. et Mgr. Miriam Tomášková a PhDr. Soňa Cpinová

JUDr. Vít Alexander Schorm
zástupce veřejného ochránce práv

Obsah

Obsah	2
Úvodní informace.....	4
Shrnutí.....	7
Zjištění z návštěvy	8
1. Atmosféra v zařízení	8
1.1 Přístup personálu k dětem	8
1.2 Vztahy mezi dětmi.....	9
1.3 Stížnostní mechanismy a jiné pojistky proti špatnému zacházení.....	10
2. Kontakt s vnějším světem	11
2.1 Adaptační doba	11
2.2 Návštěvy	11
2.3 Pobyt dítěte mimo zařízení	12
2.4 Samostatné vycházky	13
2.5 Přístup k mobilnímu telefonu	14
2.6 Přístup k internetu	15
2.7 Soukromí korespondence a hovorů	16
3. Prvky ústavnosti v životě dětí	16
3.1 Režim dne a režimová opatření	16
3.2 Volný čas dítěte a zájmové aktivity	17
3.3 Rozhodování o sobě	17
3.4 Osobní prohlídky dětí a jejich věci	18
3.5 Způsob stravování	19
3.6 Hospodaření s finančními prostředky	20
3.7 Prostředí.....	22
3.7.1 Umístění zařízení.....	22
3.7.2 Prostory zařízení.....	24
3.7.3 Rodinné skupiny a pokoje dětí.....	30
3.7.4 Toalety a koupelny	31
4. Hodnocení dětí.....	33
4.1 Hodnoticí systém.....	33
4.2 Opatření ve výchově	34
5. Odborná péče	34

5.1 Speciálně pedagogická, psychologická a sociální péče	34
5.2 Zdravotní péče.....	35
6. Proces příjmu dítěte.....	36
Přehled opatření k nápravě	38

Úvodní informace

Systematická návštěva a její cíl

Od roku 2006 veřejný ochránce práv plní **úkoly národního preventivního mechanismu** podle Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.¹ Současný ochránce JUDr. Stanislav Křeček tuto část své působnosti přenesl na mě jako svého zástupce.²

Proto **systematicky navštěvuji místa (zařízení)**, kde se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě, a to jak z moci úřední, tak v důsledku závislosti na poskytované péči. Dětské domovy jsou jedním ze zařízení, jež mohu navštívit.³

Cílem návštěv je posílit ochranu před špatným zacházením.⁴ Návštěvy probíhají zásadně neohlášeně a jejich provedením zpravidla pověřuji pracovníky Kanceláře veřejného ochránce práv,⁵ konkrétně právníky, psychology, speciální pedagogy a sociální pracovníky. Návštěva spočívá v prohlídce zařízení, pozorování, rozhovorech s vedoucím, zaměstnanci a klienty, studiu vnitřních předpisů zařízení a dokumentace včetně zdravotnické.⁶ Návštěvy jsou **preventivní, s cílem působit do budoucna** a zvyšovat standard poskytování péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy.

Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení

Po každé návštěvě **sepíši zprávu. Většinou obsahuje návrhy opatření k nápravě.** Zpráva slouží k dialogu se zařízením a jako vodítko k předcházení špatnému zacházení nebo jeho odstranění. **Zpráva se soustředí na tři hlavní témata (atmosféra v zařízení, kontakt s vnějším světem a prvky ústavnosti v životě dětí)**, u nichž popisuje zjištěnou praxi. Pokud praxe odpovídá standardům dobrého zacházení, nevyvozují žádné opatření k nápravě. Opatření k nápravě požadují pouze tam, kde byly shledány možné nedostatky. **Dalším tématům se ve zprávě věnuji pouze tehdy, byla-li zjištěna výjimečně dobrá praxe,**

1 Na základě § 1 odst. 3 a 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv.

2 Podle § 2 odst. 4 zákona o veřejném ochránci práv.

3 Podle § 1 odst. 4 písm. a) zákona o veřejném ochránci práv.

4 Špatným zacházením se rozumí jednání, které nerespektuje lidskou důstojnost a dosahuje určitého stupně závažnosti (samo o sobě, nebo při kumulativním účinku jednotlivých zásahů). Ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy může mít špatné zacházení například podobu špatných materiálních podmínek, pokud by jimi byla překročena nevyhnutelná míra strádání a ponížení spojená s omezením osobní svobody, neprofesionálního jednání nebo dokonce násilí ze strany personálu, nezajištění ochrany před ublížením nebo zneužitím ze strany třetích osob, nerespektování práva na soukromí, práva na rodinný život (neoprávněné omezování kontaktu s rodinou) nebo nerespektování práva dítěte na spoluúčast při rozhodování o vlastním životě.

5 Podle § 25 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv.

6 Podle § 21a ve spojení s § 15 zákona o veřejném ochránci práv.

či naopak pokud jsem shledal nutnost formulovat opatření k nápravě. Bez ohledu na závěry zprávy si vážím náročné práce všech zaměstnanců zařízení.

Zprávu pošlu zařízení se žádostí o vyjádření k popsaným zjištěním a navrženým opatřením.⁷ Pečlivě se zabývám sdělením (vysvětlením), které mi zařízení zašle.

Navržená **opatření k nápravě** se liší svou naléhavostí, náročností a dobou potřebnou k provedení. Pro snazší orientaci obsahuje zpráva na konci **přehled** opatření k nápravě. Navrhuji také **termín provedení**.

- Bezodkladná opatření je třeba provést zpravidla do 7 dnů od obdržení zprávy. Není-li to možné, provedou se v nejkratší možné době. Za bezodkladná označuji opatření, která považuji za naléhavá a velmi důležitá, anebo opatření běžně snadno proveditelná.
- Opatření s delší lhůtou je třeba provést ve stanovené lhůtě, zpravidla do jednoho měsíce, tří měsíců, šesti měsíců nebo jednoho roku.
- Opatření s průběžným plněním navrhuji tam, kde je třeba zavést určitý pracovní postup nebo styl práce, nebo naopak něčeho se napříště zdržet. Očekávám, že zařízení opatření zavede co nejdříve a bude dbát na dodržování doporučené praxe.

Rád bych, aby zařízení ve vyjádření ke zprávě sdělilo, že (1) opatření provedlo a jak, nebo (2) kdy a jak opatření provede, nebo (3) navrhne jiné vhodné opatření a termín.

Pokud budu vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů **považovat za dostatečná**, vyrozumím je o tom. Mohu si rovněž vyžádat doplňující vyjádření. Rozhodující je vysvětlení zjištěných pochybení, doložení opatření k nápravě či věrohodný příslib jejich provedení.

Pokud vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů **nebudu považovat za dostatečná**, vyrozumím o tom nadřízený úřad (vládu, není-li nadřízeného úřadu), případně informuji veřejnost.⁸ Rovněž mohu přijet na kontrolní návštěvu.

Po ukončení vzájemné komunikace **zveřejním anonymizovanou zprávu z návštěvy zařízení** (s výjimkou jmen osob pověřených vedením zařízení) a **obdržená vyjádření** v databázi Evidence stanovisek ochránce (ESO).⁹

Po dokončení řady návštěv zařízení téhož druhu **vydávám tzv. souhrnnou zprávu**. Tu také zveřejňuji a posílám ji příslušným orgánům veřejné moci. V souhrnné zprávě bez vazby na konkrétní zařízení shrnuji svá zjištění a doporučená opatření k nápravě, navrhuji systémová doporučení, případně vytvářím standard dobrého zacházení. Souhrnná zpráva může sloužit nenavštíveným zařízením jako vodítko k odstranění špatného zacházení a jeho předcházení.

⁷ Ustanovení § 21a odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv.

⁸ Tzv. sankční opatření, u kterých se postupuje obdobně podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

⁹ Evidence stanovisek ochrance (ESO) je dostupná z <https://eso.ochrance.cz>.

Charakteristika zařízení

Dětský domov (zařízení) se nachází ve Velkých Heralticích. Jedná se o obec s cca 1 600 obyvateli vzdálenou přibližně 13 km od města Opava. V bezprostřední blízkosti zařízení je autobusová zastávka, ze které je možné do Opavy dojet.

Dětský domov sídlí v objektu bývalého zámku na kraji obce. Funguje zde již přes 50 let. Budova zámku je registrována jako kulturní památka. Obklopuje ji rozlehlá zámecká zahrada, kterou ohraničuje kamenná zeď. Kromě dětského domova je v zámku také střední škola a internát, které společně s dětským domovem tvoří jeden subjekt.

Celková kapacita zařízení činí 48 dětí.¹⁰ V době návštěvy žilo v dětském domově 42 dětí. Převážná většina z nich měla nařízenou ústavní výchovu. Tři děti byly v zařízení na základě předběžného opatření a jedno na základě smlouvy o dobrovolném pobytu. V zařízení je jedna z dětských skupin určena pro nezletilé matky s dětmi. Proto byly v době návštěvy v domově také děti, jejichž matky mají nařízenou ústavní výchovu, ačkoliv samy ji nařízenou nemají.

V zařízení bylo v době návštěvy šest sourozeneckých skupin, na všech žilo mezi šesti až osmi dětmi. Nejstaršímu dítěti bylo 19 let, nejmladší mělo 6 měsíců (dítě nezletilé matky s nařízenou ústavní výchovou). Rodinné skupiny se nacházejí na jednom patře zámku, přičemž jsou od sebe stavebně odděleny dveřmi, které jsou uzamčeny. Výjimkou je třetí rodinná skupina, která má prostory v patře i v přízemí, a není tedy stavebně-technicky ucelená.

Průběh návštěvy

Návštěva proběhla ve dnech 28. – 29. ledna 2025 bez předchozího ohlášení. Zahájení návštěvy proběhlo za přítomnosti ředitele. Pracovníci Kanceláře veřejného ochránce práv (Kancelář) mu předali pověření k provedení návštěvy a vyžádali si potřebnou součinnost a dokumentaci.

Návštěvu provedli pracovníci Kanceláře veřejného ochránce práv Mgr. Eliška Černá, Mgr. Bc. Štěpán Jílka, Robert Jungmann a Mgr. et Mgr. Miriam Tomášková. Na šetření se též podílela pověřená expertka z oboru etopedie PhDr. Soňa Cpinová.

Pracovníci Kanceláře navštívili všechny rodinné skupiny. Hovořili s ředitelem, zástupkyní ředitele pro dětský domov, sociální pracovnící, etopedem, zdravotnicí, vychovateli a přítomnými dětmi. Na místě zastížený personál poskytl veškerou součinnost, za což děkují.

¹⁰ Za účelem zjednodušení textu hovořím v této zprávě o nezletilých i zletilých klientech jako o „dětech“.

Shrnutí

Po pečlivém vyhodnocení zjištění z návštěvy jsem dospěl k závěru, že **v zařízení nedochází ke špatnému zacházení s dětmi**. Naopak konstatuji, že zde panovala přívětivá atmosféra. Mezi personálem a dětmi byly vybudovány vztahy důvěry, a děti se tak nebály na vychovatele obrátit, pokud jim něco nevyhovovalo. **Také v mnoha dalších ohledech je možné ve fungování zařízení nalézat dobrou praxi.**

Za problematické však považuji samotné **umístění zařízení v prostorech zámecké budovy**. Ačkoliv si vedení zařízení prostory pochvaluje, podle mého názoru jsou pro zařízení typu dětský domov zcela nevhodné. Přestože je možné vidět snahu zařízení uzpůsobit prostředí dětem a jejich potřebám, stavebně-technické uzpůsobení zámku již ze své podstaty znesnadňuje přiblížování k chodu, který by připomínal běžnou domácnost. Zámek je také památkově chráněn, což řadu úprav zcela vylučuje.

Domnívám se, že je úkolem zřizovatele – Moravskoslezského kraje, aby posoudil, nakolik je využívání lidských i finančních zdrojů na údržbu stávajících prostor zařízení efektivní. Mám za to, že namísto nákladných oprav a rekonstrukcí, které u historických objektů tohoto typu rozhodně nejsou jednorázovou záležitostí, by zřizovatel měl **investovat do vybudování či obstarání nových objektů nebo prostor, které budou pro provoz dětského domova vhodnější** a budou odpovídat standardům kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a aktuálnímu trendu transformovat pobytová zařízení do podoby malokapacitních a komunitních provozů.

S ohledem na to jsem ve zprávě formuloval opatření, kterými **požaduji předložení plánu na transformaci zařízení a jeho přesun do jiných prostor**. Zprávu rovnou adresuji také zřizovateli zařízení, protože tyto záležitosti jsou čistě v jeho kompetenci.

Za stávajícího stavu považuji za nutné také **navýšit počet personálu pro noční služby**. Jeho nedostatek může v případě jakékoliv mimořádné události představovat riziko.

Prostor pro zlepšení praxe vidím v několika dalších oblastech, které jsou popsány ve zprávě.

Rád však toto shrnutí uzavírám konstatováním, že i přes nevhodné prostory a dílčí nedostatky se zařízení snaží dětem poskytovat kvalitní a odbornou péči.

Zjištění z návštěvy

1. Atmosféra v zařízení

1.1 Přístup personálu k dětem

Standard

Personál by k dítěti měl přistupovat s respektem k jeho potřebám. Přístup personálu by měl být založen na vztahu s dítětem, podrobné znalosti jeho anamnézy a důvodů jeho umístění do zařízení a pochopení příčin jeho případných obtíží. Personál by měl s dítětem komunikovat respektujícím a partnerským způsobem, který odpovídá jeho rozumové a volní vyspělosti. Výchovné postupy zaměstnanců by měly být v souladu a neodporovat si.

Přístup personálu k dítěti by měl předcházet vznikům konfliktů mezi zaměstnanci a dítětem. V případě, že k takovým konfliktům dojde, musí být vždy řádně prošetřeny s vyslechnutím obou stran. Personál by měl svým aktivním působením vytvářet otevřené, bezpečné a důvěrné prostředí. Dítě by mělo být podporováno v budování důvěry ve členy personálu.

Oslovování by mělo být výsledkem vzájemné domluvy mezi pracovníkem a dítětem. Dítěti by mělo být nabídnuto tykání a mělo by mít možnost oslovovat členy vychovatelského personálu křestním jménem.

Zařízení by mělo personálu poskytovat podporu formou vytvoření prostoru pro sdílení a získání zpětné vazby s cílem předcházet profesnímu vyčerpání a frustraci, a minimalizovat tak riziko syndromu vyhoření či nežádoucího jednání vůči dětem. Tato podpora může mít podobu individuální či skupinové supervize vedené kvalifikovaným odborníkem.

Zjištění a hodnocení

V průběhu návštěvy zaznamenali pracovníci Kanceláře vstřícný a respektující přístup personálu k dětem a jejich potřebám. Vychovatelé se snaží v domově vytvářet bezpečné vztahové prostředí založené na důvěře a porozumění. Znájí charakteristiky a potřeby jednotlivých dětí, otevřeně s nimi komunikují a snaží se jim nabízet podporu ve chvílích, kdy ji děti potřebují a kdy o ni stojí. Děti mají v personálu důvěru a obrací se na něj, když potřebují. **Přístup personálu k dětem i atmosféru v zařízení lze jednoznačně označit za příklad dobré praxe.**

Personál se netajil tím, že mezi ním a dětmi občas přirozeně dochází ke konfliktním situacím. Jednotlivé incidenty v závislosti na jejich závažnosti řeší s dítětem buď sami vychovatelé, nebo se do jejich řešení zapojuje etoped a vedení zařízení.

Z reedukačního zápisu dítěte A vyplývá, že v říjnu napadlo vychovatele fyzicky tak, že došlo k jeho zranění a škodě na majetku zařízení. Věc řešili s policií. Z další dokumentace vyplývá, že dítě bývá agresivní opakovaně, chvíli před popsáním incidentem také napadlo vychovatele, rozbilo přitom skleněnou výplň a samo se zranilo. Tento incident byl také řešen s policií. Předtím se samo záměrně sebezpoškodilo, porvalo se v parku nebo bylo

agresivní vůči jinému dítěti. Za nevhodné chování dostává opakovaně výchovná opatření. Z provedených rozhovorů pak vyplývá, že se zařízení snaží ve spolupráci s diagnostickým ústavem situaci dítěte řešit. S agresivitou pracuje zařízení také v rámci programu rozvoje osobnosti dítěte (PROD). Stanoveným cílem je podle programu „omezit nevhodné projevy při vyjadřování nesouhlasu“.

Z reedukačních zápisů dítěte B vyplývá, že se od [datum] xxxxxxxx, kdy je v zařízení, opakovaně pokusilo o útěk. Za agresí a útoky také dostalo výchovná opatření. Dříve chodilo na školu X, bylo z ní však vyloučeno. Také situaci tohoto dítěte zařízení mapuje a snaží se ji řešit.

Aktivní a transparentní řešení konfliktních situací a vyvstalých problémů velmi oceňuji a považuji je za fungující pojistku proti špatnému zacházení. Oceňuji také, že dílčí problémy neovlivňují celkovou atmosféru v zařízení.

Považuji však za nutné dodat, že při rozhovorech vnímali pracovníci Kanceláře částečné obavy personálu z dalších konfliktů. **Doporučuji proto ještě proškolit personál v deeskalačních technikách.** Dovednost pracovníků v této oblasti by mohla být dalším střípkem přispívajícím k předcházení problémovým situacím a napomáhajícím k poklidné atmosféře v zařízení.

Zařízení zajišťuje vychovatelům pravidelné supervize. Pracovníci mají možnost dalšího vzdělávání formou různých kurzů. Vedení zařízení jejich profesionální rozvoj podporuje.

K této praxi zařízení nemám výhrady.

1.2 Vztahy mezi dětmi

Standard

Zařízení by mělo aktivně předcházet vznikům vzájemných konfliktů mezi dětmi. V případě, že k takovým konfliktům dojde, musí být vždy řádně prošetřeny s vyslechnutím obou stran.

Sourozence by zařízení mělo zařazovat do jedné rodinné skupiny. K jejich rozdělování by mělo docházet pouze v krajních a odůvodněných případech.

Zjištění a hodnocení

Z rozhovorů i pozorování během návštěvy bylo patrné, že mají děti mezi sebou dobré vztahy a v zařízení panuje přátelská atmosféra. Děti se mezi sebou snaží vzájemně podporovat a pomáhat si. K občasným konfliktům mezi nimi dochází, což je ale v kolektivech obvyklé. Vychovatelé i vedení zařízení mají o konfliktech a vztazích mezi dětmi obecně vysoké povědomí. Snaží se konfliktům předcházet, a když nějaký nastane, přispívají aktivně k jeho řešení. Personál se také snaží hezké vztahy mezi dětmi podporovat.

K této praxi nemám výhrady.

Pokud je to organizačně možné, snaží se zařízení umísťovat sourozence na stejné rodinné skupiny. V situacích, kdy to možné není nebo si to děti nepřejí, usiluje zařízení i tak o to, aby mezi sebou neztratili sourozenci kontakt.

Obtížnější je pak zajištění kontaktu se sourozenci žijícími mimo zařízení. Konkrétně bych zmínil situaci čtyř sourozenců (děti C, D, E, F), kteří mají další čtyři sourozence žijící v jiném dětském domově vzdáleném přes 100 km. Před umístěním do dvou různých domovů bylo všech osm sourozenců společně v jiném zařízení. Ze zjištěných informací vyplývá, že rodiče sourozenců navštěvují druhý dětský domov, do navštíveného zařízení však za sourozenci nejezdí. Sourozenci z různých domovů si občas mezi sebou volají, od rozdělení do různých domovů se však neviděli.

Rozdělení sourozenců mezi dva dětské domovy vnímám velice negativně, zvláště pokud mají vybudované vzájemné sourozenecké vztahy. Mám za to, že by všichni sourozenci měli být umístěni v jednom zařízení. **Prosím proto zařízení, aby za dané situace vynaložilo co největší úsilí k udržení častého kontaktu rozdělených sourozenců a apelovalo na OSPOD ve věci jejich opětovného sloučení.**¹¹

Opatření:

- 1) **Ve spolupráci s OSPOD usilovat o opětovné sloučení sourozenců C–F (do 1 roku).**

1.3 Stížnostní mechanismy a jiné pojistky proti špatnému zacházení

Standard

Dítě by mělo mít svého klíčového pracovníka, který by mu měl věnovat zvýšenou individuální pozornost a snažit se o budování důvěry v jejich vzájemném vztahu. Dítě by mělo mít přístup k zástupcům vedení zařízení, pokud o to požádá. Zástupci vedení zařízení by se měli pravidelně pohybovat mezi dětmi a působit tak, aby pokud možno rozptýlili případné obavy dítěte se na ně obrátit.

Zařízení by mělo dítě seznámit s pravidly pro podávání a vyřizování stížností, která stanovují, jak může dítě stížnost podat, jak je stížnost evidována, jak je s ní dále nakládáno a kdo je do jejího vyřízení zapojován. Každá stížnost dítěte by měla být řádně prošetřena a dítě by mělo být přiměřenou formou seznámeno s výsledky šetření. Zařízení by mělo zamezit, aby podání stížnosti bylo dítěti k újmě, či na něj mělo jiné negativní dopady.

V prostorách přístupných dětem by měly být zveřejněny kontakty na kontrolní a dozorové instituce, které se zabývají ochranou práv ohrožených dětí. Dítě by mělo být seznámeno s možností se na tyto orgány v případě potřeby obrátit.

Zjištění a hodnocení

Zařízení pracuje s konceptem klíčových pracovníků. Funkci plní kmenoví vychovatelé rodinných skupin, kteří mají mezi sebou děti rozděleny. Mělo by jít o osobu, ke které má

¹¹ Viz § 20 odst. 1 písm. d) zákona o ústavní a ochranné výchově ve spojení s rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 8. 2024, č. j. 9 Ads 71/2024-51 (č. 4634/2024 Sb. NSS), nssoud.cz, bod [25].

dítě nejlíže. Odpovědností klíčových pracovníků je komunikace se školou, lékaři a dalšími subjekty a vypracování a aktualizace programu rozvoje osobnosti dítěte.

Pokud děti chtějí řešit nějaké téma, mohou je otevřít na komunitě, která probíhá jedenkrát týdně pro celé zařízení. Většinou však všechny své potřeby děti řeší s vychovateli a svými klíčovými pracovníky na rodinných skupinách. Mají také prostor obracet se na ředitele nebo jeho zástupkyni.

Na chodbě před sborovnou (místností pro vychovatele) se nachází schránka důvěry, ke které mají děti volný přístup. Z rozhovorů vyplynulo, že ji děti takřka nevyužívají. Její obsah vybírá a řeší zástupkyně ředitele.

Nad schránkou důvěry visí kontakty na organizace zabývající se ochranou práv dětí. Papír s kontakty je však umístěn tak vysoko, že je pro většinu dětí nepřístupný. **Doporučil bych jej proto umístit níže, do úrovně očí dětí.**

V průběhu návštěvy bylo patrné, že míra důvěry v personál byla opravdu vysoká. To považuji za další ideální pojistku proti špatnému zacházení.

2. Kontakt s vnějším světem

2.1 Adaptační doba

Standard

Zařízení by nemělo plošně omezovat dítě ve výkonu jeho práv s odkazem na nutnost adaptace dítěte v zařízení. Případné omezení je možné pouze v individuálních případech a po vyhodnocení konkrétních okolností, které omezení výkonu určených práv dítěte odůvodňují.

Zjištění a hodnocení

S adaptací nově příchozích dětí se nepojí žádná plošná omezení. Personál se v průběhu adaptační doby seznamuje s dítětem, jeho osobností a individuálními schopnostmi. Vycházky může nově příchozí dítě absolvovat v doprovodu ostatních dětí nebo vychovatelů. Poté, co si zařízení ověří, že je připraveno k samostatnému pohybu po okolí, může na vycházky vyrazet zcela samostatně.

K praxi zařízení nemám žádné výhrady.

2.2 Návštěvy

Standard

Zařízení by mělo aktivně podporovat návštěvy rodiny a blízkých dítěte v zařízení. Návštěvám by neměla být kladena nepřiměřená organizační či administrativní omezení a mělo by na ně být pohlíženo jako na právo dítěte, které lze omezit pouze v zákonem stanovených případech.

Přítomnost zaměstnanců u návštěvy by měla být přípustná pouze za splnění zákonných podmínek, případně pokud o to dítě či návštěva požádá.

Rodina a blízcí dítěte by měli mít možnost podívat se na pokoj dítěte a seznámit se s prostředím, ve kterém dítě žije, za předpokladu, že to nebude zasahovat do zájmů ostatních dětí a do chodu rodinné skupiny.

Zařízení by mělo mít důstojně a vhodně vybavený návštěvní prostor, kde bude mít dítě s návštěvou dostatek soukromí.

Zjištění a hodnocení

Na návštěvy mohou za dětmi do zařízení jak rodinní příslušníci, tak kamarádi. Zařízení rodičům doporučuje, aby si návštěvu domlouvali předem s někým z personálu. Toto odůvodňuje potřebou přizpůsobit program dítěte plánované návštěvě. Pro návštěvy určuje časová rozpětí (ve všední den od 13 do 18 hodin, o víkendu od 10 do 12 hodin a od 13 do 18 hodin), ve kterých je možné si návštěvy domlouvat.

Návštěvy probíhají v místnosti k tomu určené. Pokud je hezké počasí, chodí návštěvy s dětmi také ven do přilehlého parku. Přestože vnitřní řád uvádí možnost navštívit s vědomím vychovatele děti také na rodinné skupině, z provedených rozhovorů vyplynulo, že rodina ani kamarádi za dětmi na pokoje ani rodinnou skupinu nesmí. Výjimkou je pouze prohlídka rodinných skupin rodiči při umístování dítěte.

Nevidím důvod, proč by do vnitřních prostor zařízení nemohli rodinní příslušníci a kamarádi dětí, pokud svým chováním neohrožují zdraví a bezpečnost.¹² Při návštěvách dětských domovů se navíc setkávám s tím, že si děti mohou návštěvy vodit i na rodinné skupiny a pokoje, aniž by to přinášelo sebemenší problémy. Žádám proto, aby děti mohly přijímat návštěvy také na rodinných skupinách a svých pokojích.

Opatření:

2) Umožnit dětem přijímat návštěvy na rodinných skupinách a pokojích (do 1 měsíce).

2.3 Pobyť dítěte mimo zařízení

Standard

Zařízení by mělo podporovat pobyt dítěte mimo zařízení, pokud je to současně v jeho zájmu. Tzv. dovolenkám či propustkám by neměla být kladena nepřiměřená organizační či administrativní omezení. Žádosti o dovolenky by zařízení mělo zamítnat pouze za splnění zákonem stanovených podmínek spolu s uvedením konkrétních důvodů, které k zamítnutí vedly. Pobyt dítěte u rodiny by měly být vnímány jako právo, nikoli jako odměna. Nepovolování dovolenek nesmí být užíváno jako trest.

¹² Ustanovení § 20 odst. 1 písm. o) zákona o ústavní a ochranné výchově.

Zjištění a hodnocení

Za běžné situace zařízení neklade dovolenkám žádné organizační ani administrativní omezení, děti mohou jezdit na víkend ze zařízení každý týden. Záleží však na možnostech rodin a blízkých. Pobyty mimo zařízení se zařízení snaží dětem aktivně zajišťovat. Samo se proto na některé rodiče obrací, zda si o dovolenku nechtějí požádat, případně někdy dítě doveze do místa bydliště rodičů a zpět, aby jim ušetřilo náklady a čas. To vnímám jako příklad dobré praxe.

V době návštěvy mělo zařízení už šestý týden nařízenou karanténu ze strany Krajské hygienické stanice Moravskoslezského kraje. Důvodem byl výskyt svrabu. Podle zjištěných informací byl součástí nařízení mj. zákaz dojíždění dětí k rodinám.¹³ Jinak se však děti mohly volně pohybovat mimo zařízení, chodit do školy nebo do kroužků a na výlety. Chápu, že se svrab mohl dostat do zařízení tak, že jej některé dítě přineslo z dovolenky z rodiny. Pokud se však svrab bude řešit pouze v prostorách dětského domova, nákaza se může opakovat hned po první dovolence uskutečněné po skončení karantény. Z tohoto důvodu se mi zákaz dovolenek nejeví jako vhodné opatření.

Ve vyjádření ke zprávě tak prosím zařízení o sdělení, zda karanténa z důvodu svrabu stále pokračuje nebo zda nebyla v zařízení opětovně nařízena.

2.4 Samostatné vycházky

Standard

Zařízení by mělo umožnit dítěti staršímu 7 let samostatnou vycházku v zásadě každý den, pokud to odpovídá jeho rozumové a volní vyspělosti. Zařízení by na samostatné vycházky mělo vyhradit dostatečně dlouhou dobu, aby je dítě mohlo smysluplně využít.

K omezení samostatných vycházek by zařízení mělo přistoupit pouze v případech stanovených zákonem. Omezit samostatné vycházky je dále možné v případě, že pro dítě představují reálné nebezpečí s ohledem na jeho stav či rozumové a volní schopnosti, případně pokud hrozí, že si během vycházky dítě ublíží. V takových případech by ale zařízení s dítětem mělo dále pracovat na odstranění či minimalizaci konkrétních rizik.

Na zákonem zmíněnou podmínku souhlasu pedagogického pracovníka se samostatnou vycházkou dítěte je potřeba nahlížet jako na „rodičovskou“ kompetenci, kterou lze uplatnit například v situacích, kdy si dítě odmítá splnit školní či jiné povinnosti, nebo vycházku nedovoluje jeho aktuální zdravotní stav. Personál by měl tuto pravomoc používat výjimečně, vždy v individuálních a konkrétně odůvodněných případech.

Zjištění a hodnocení

Děti mohou chodit na vycházky od sedmi let podle svých individuálních schopností každý den. Odejít mohou po skončení řízených činností, tj. v 16 hodin, zpět musí být do 18 hodin, kdy je večeře. Starší děti mohou na vycházku také po večeři. Na večeři se však musí všichni vrátit. **Dávám zařízení ke zvážení, zda zejména starším dětem neumožnit být po domluvě**

¹³ Výjimkou byly pouze děti, které odjížděly na dlouhodobou dovolenku.

na vycházce déle a večeri si odložit. Možnost disponovat s vlastním časem ve větším rozsahu, kterou tím děti získají, totiž považují za klíčovou při učení se odpovědnosti a zvládání každodenních povinností.

Odchod děti vždy hlásí vychovateli, u kterého vycházku „podepisují“. Vypisují přitom, kam a s kým jdou a kdy se vrátí. Součástí je také prohlášení, že byly poučeny o bezpečnosti během vycházky. V opakovaném podepisování takového prohlášení nespátřuji pro zařízení žádný přínos. V případě, že by se dítěti něco na vycházce stalo nebo by způsobilo nějakou škodu, nebude poučení nijak relevantní. Vždy se bude posuzovat rozumová a mravní vyspělost dítěte. Nadto vnímám tuto zbytečnou „administrativu“ jako jeden prvků, které posilují ústavnost zařízení. **Doporučuji tedy praxi vyplňování informací o vycházkách a poučení o bezpečnosti odbourat.**

Kromě každodenních vycházek mohou starší děti, pokud chtějí a požádají o to, využívat také půldenní a celodenní vycházky. Proti tomuto nemám žádné výhrady.

2.5 Přístup k mobilnímu telefonu

Standard

Dítě by mělo mít v zásadě neomezenou možnost mít svůj mobilní telefon u sebe. K jeho odebrání je zařízení oprávněno pouze v zákonem stanovených individuálních případech, kdy mobilní telefon ohrožuje výchovu, zdraví či bezpečnost dítěte.

Zařízení může na základě transparentních a ve vnitřním řádu jednoznačně stanovených pravidel omezit používání mobilních telefonů například v době přípravy do školy, stravování, komunitních a terapeutických činností či v době nočního klidu.

Pokud dítě mobilní telefon nevlastní, na požádání by mu mělo zařízení umožnit použít pro kontakt s rodinou či blízkými služební telefon a poskytnout mu k tomu dostatečný prostor a soukromí.

Zjištění a hodnocení

Děti mohou mít mobilní telefony u sebe, vyjma času, kdy se účastní řízené činnosti. Toto pravidlo děti znají a respektují je.

Výjimkami z tohoto pravidla jsou dítě G, které má na základě rozhodnutí psychiatra mobil pouze hodinu denně, zbytek dne jej má u vychovatelky, a dvě děti z rodinné skupiny č. 6, které si jej nechávají doma, když jdou do školy. Zařízení tím reagovalo na jejich problematické používání mobilů v době vyučování.

K praxi, kdy děti mohou mít telefony neustále u sebe, vyjma předem pravidly stanovených časů nebo omezení na základě individuálních okolností, nemám žádné výhrady.

Z provedených rozhovorů jsem zjistil, že pravidla pro děti ohledně používání telefonů vnímají vychovatelé jako „příliš volná“. Náročné je podle nich zejména korigovat množství času, které děti na telefonech stráví. Poukazovali například na situaci ohledně dítěte B, které je podle nich na telefonu závislé a vzhledem k tomu, že jej vyloučili ze školy, tráví na něm většinu dne.

Chápu, že pro vychovatele může být obtížné usilovat o to, aby děti trávily čas jiným způsobem než na telefonu. Úlohou zařízení je však příprava dětí na život po odchodu ze zařízení, kdy jejich jednání nebude podléhat žádné kontrole, a to i v oblasti „zdravého“ používání vlastních mobilů. Nastavením striktních pravidel či dokonce odebráním mobilů by však zařízení tuto dovednost u dětí budovalo stěží.

Naopak, pokud jsou vychovatelé přesvědčeni o tom, že nadměrné používání mobilu dítěti B škodí, a to dokonce tak, že již vykazuje známky závislostního jednání, zařízení by mělo situaci řešit. Ředitel může například převzít telefon do úschovy jako předmět ohrožující výchovu dítěte a jeho zdraví¹⁴ a zajistit vyšetření odborníkem, který může konstatovat závislostní chování a nastavit pro používání telefonu dítětem vhodný režim.¹⁵

2.6 Přístup k internetu

Standard

Zařízení by mělo dítěti zajistit přístup k internetu, nejlépe prostřednictvím dostupné Wi-Fi sítě. Personál by měl dítě vést k jeho bezpečnému a zodpovědnému užívání.

Zjištění a hodnocení

Děti se v zařízení mohou volně připojovat k Wi-Fi síti, která je zapnutá odpoledne po návratu dětí ze školy a vypíná se na noc (ve všední den ve 21 hodin, o víkendech i později), případně na dobu řízených činností. Některé děti také pro připojení využívají vlastní data.

K této praxi nemám žádné výhrady.

V oblasti bezpečného používání internetu se zařízení snaží děti vzdělávat, v době návštěvy plánoval personál pro děti přednášku o digitálním světě.

U dítěte H personál vnímá využívání mobilního telefonu jako rizikové. Ačkoliv je dítěti xxx let, má zřízen profil na sociální síti Facebook. Komunikaci mu personál nekontroluje. Vychovatelka si však dítě přidala mezi „přátele“, aby mohla sledovat obsah, který zveřejňuje.

Pokud chce mít personál v případě podezření na možné rizikové jednání dítěte alespoň nějaký přehled o jeho aktivitách na internetu, působí tento krok logicky. Považuji však za nutné dodat, že sám o sobě nestačí. Zařízení by zároveň mělo při konkrétním podezření s daným dítětem otevřeně hovořit o rizicích, se kterými se může při používání sociálních sítí setkat, nabízet dítěti možnost posoudit bezpečnost jeho konverzací či vyhodnocení důvěryhodnosti druhé strany konverzace.

14 Ustanovení § 20 odst. 2 písm. d) zákona o ústavní a ochranné výchově.

15 Vyjádření veřejného ochránce práv ze dne 5. června 2023, sp. zn. 2296/2023/VOP, <https://eso.ochrance.cz/>.

2.7 Soukromí korespondence a hovorů

Standard

Zařízení by mělo zajišťovat a respektovat soukromí dítěte a dbát na důvěrnost listinné i elektronické korespondence a telefonních hovorů. Případné zásahy jsou přijatelné pouze v zákonem stanovených případech nebo na žádost dítěte.

Zjištění a hodnocení

Z rozhovorů s dětmi i dospělými nevyplýnou žádné informace, které by naznačovaly kontrolu hovorů nebo korespondence dětí. Vzhledem k tomu, že děti mohou mít telefony převážnou část dne u sebe, mohou si samy zajistit takovou míru soukromí, kterou v danou chvíli potřebují. Děti také mohou využívat služební telefony, se kterými mohou telefonovat i na pokojích.

K popsané praxi nemám výhrady.

3. Prvky ústavnosti v životě dětí

3.1 Režim dne a režimová opatření

Standard

Uspořádání denního režimu v zařízení by nemělo být plošné. Mělo by respektovat individuální potřeby dítěte, jeho rozumovou a volní vyspělost a jeho preference, a konfrontovat je s obecně přijímanými společenskými normami. Provozní a organizační záležitosti zařízení by měly mít minimální vliv na život dítěte, tak aby se nepřizpůsoboval režimu instituce. Dítě by mělo mít možnost podílet se na podobě programu svého dne.

Zjištění a hodnocení

Děti ráno vstávají nebo jsou vzbuzeny tak, aby stihly dojít do školy. Po návratu ze školy mají osobní volno. Poté mají od 14:30 do 16 hodin společnou řízenou činnost ve skupině (přípravu do školy, aktivity v tělocvičně, hry, vyrábění atp.). Od 16 do 18 hodin (kdy je večeře) mají děti opět osobní volno, kdy mohou jít ven na vycházky nebo absolvují kroužky. Po večeři děti mají setkání na skupině, kdy hrají hry, povídají si nebo mají volný program či vykonávají úklid podle předem stanoveného rozpisu, například umývají nádobí, vytírají, vynášejí koše apod. Poté mají osobní volno až do večerky, která je stanovena různě podle věku dětí.

Každý týden probíhají tzv. komunity, na kterých se setkávají děti ze všech rodinných skupin. Vede je etoped a zástupkyně ředitele pro dětský domov, jejich obsahem jsou provozní věci jako domlouvání akcí, výletů, návštěv, přeje se na nich dětem k narozeninám atd.

O víkendech děti jezdí domů nebo na společně výlety. Také se střídají ve vaření. Na rodinných skupinách si děti za pomoci vychovatelů také perou.

Popsaný režim funguje obdobně na všech rodinných skupinách, kromě rodinné skupiny, na které jsou nezletilé matky se svými dětmi. Po dobu školy matek hlídá jejich děti denní vychovatelka. Matky se vrací ze školy dříve než ostatní (okolo 11:30 hodin), aby nakrmily děti, které pak uspávají. Na vycházky bez dítěte mohou matky, pokud má dítě přes půl roku věku. Do 20 hodin by měly mít matky své děti uspané.

Volnější režim pak má dítě CH, které je zletilé a je v zařízení na dobrovolném pobytu.

K popsané praxi zařízení nemám výhrady.

3.2 Volný čas dítěte a zájmové aktivity

Standard

Denní režim by měl zajišťovat vhodný poměr mezi řízeným a volným časem dítěte. Dítě by mělo mít možnost trávit jej podle svého výběru a potřeb.

Zařízení by mělo vytvářet příležitosti k tomu, aby dítě využívalo veřejně dostupných služeb mimo zařízení, podporovat děti k trávení času mimo zařízení v běžném sociálním prostředí, v navazování vztahů s vrstevníky a v poznávání jiných výchovných autorit než zaměstnanců zařízení.

Zjištění a hodnocení

Pracovníci zařízení cíleně nechávají mladší děti ve školní družině co nejdéle, aby děti měly co největší kontakt se svými vrstevníky.

Děti mají během dne několik bloků volného času, který si mohou organizovat podle sebe. Pokud chtějí, mohou navštěvovat volnočasové aktivity uvnitř zařízení i mimo ně, například tancování, florbal, fotbal apod. S ohledem na umístění zařízení na malé obci je kroužků, které je možné navštěvovat mimo zařízení, pouze omezené množství, a děti tak hodně zůstávají v zařízení. Tam jim vychovatelé připravují další program. Děti chodí na procházky a výlety, hrají karty nebo deskové hry nebo třeba společně vaří. Jezdí také na různé pobyty, například na lyže.

Ačkoliv je umístění zařízení z hlediska trávení volného času limitující, oceňuji, že zařízení hledá způsoby, jak dětem nabízet jeho kvalitní využití.

3.3 Rozhodování o sobě

Standard

Zařízení by mělo ponechávat rozhodování o běžných každodenních záležitostech na samotném dítěti, v závislosti na jeho rozumové a volní vyspělosti.

Zařízení by mělo dítěti umožnit úpravu svého vzhledu podle jeho vlastních preferencí s případným požadavkem na přiměřenost a dodržování mezí tvořených obecně přijímanými společenskými normami.

Zjištění a hodnocení

Děti se podílejí na každodenních rozhodnutích, jako je výběr aktivit, způsob trávení volného času apod.

O svém vzhledu včetně způsobu oblékání, líčení nebo lakování nehtů si děti rozhodují převážně samy. Schválení ze strany personálu podléhá barvení vlasů nebo pořízení tetování. Piercingy jsou obecně zakázány; když si ho však už někdo nechá udělat, může ho mít.

Ačkoliv chápu snahu personálu uchránit děti před nešťastnými rozhodnutími týkajícími se vzhledu, chtěl bych zdůraznit, že i tyto „kroky vedle“ jsou důležitou součástí tvorby vlastní identity a učení se péči o vlastní vzhled.

K zásahům do rozhodnutí dětí ohledně vlastního vzhledu by proto mělo zařízení přistupovat individuálně a pouze v případech, kdy by rozhodnutí dětí vedla k výrazným excesům oproti běžnému vzhledu.

Oblečení si děti vybírají samy, jezdí je společně s vychovateli nakupovat zejména do Opavy. K této praxi žádné výhrady nemám.

3.4 Osobní prohlídky dětí a jejich věcí

Standard

Dítě by nemělo být podrobováno osobním prohlídkám, či prohlídkám jeho věcí a zavazadel.

Zjištění a hodnocení

Personál připustil, že v určitých případech provádí osobní prohlídky dětí a jejich věcí, například když je dítě viditelně pod vlivem návykových látek nebo pokud má personál podezření, že má dítě u sebe nebezpečný předmět nebo návykovou látku. Prohlídky probíhají vždy v pokoji dítěte a jsou u nich přítomni dva pracovníci. Dítě je vyzváno k vysvléknutí do spodního prádla. Po prohlídce se dítě může opět obléci.

V rámci bodování pokojů, které v zařízení funguje, se personál dívá do skříní. V případě, že v nich najde tabák nebo jiné nebezpečné či v zařízení zakázané předměty, dětem je zabaví.

Úkolem zařízení je zajistit v něm umístěným dětem bezpečné prostředí.¹⁶ Očekává se, že za tímto účelem přijme přiměřená opatření, která by měla zabránit použití nebezpečných předmětů dítětem v zařízení.¹⁷ Dítě s nařízenou ústavní výchovou má povinnost dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců zařízení a i jinak zachovávat ustanovení vnitřního řádu zařízení. Pokud se ředitelka domnívá, že dítě má u sebe předměty ohrožující výchovu, zdraví a bezpečnost, může ho vyzvat, aby jí daný

¹⁶ Viz články 3 a 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

¹⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. května 2024, *Biba proti Albánii*, č. 24228/18, § 72, [mezisoudy.cz](https://www.mezisoudy.cz).

předmět vydalo, a převzít ho do úschovy.¹⁸ To by jí daný předmět mělo vydat. Pokud to dítě odmítne, zařízení by mělo přivolat Policii ČR. Ředitelka ani ostatní zaměstnanci však nemohou provádět osobní prohlídky dítěte ani jeho věci, protože pro takový postup chybí výslovná zákonná opora.

Na tento nedostatek právní úpravy pracovníci Kanceláře narážejí i při návštěvách jiných zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Veřejný ochránce práv toleruje provádění osobních prohlídek pouze v určitých typech zařízení, a sice v zařízeních pro výkon ochranné výchovy, zařízeních pro děti s extrémními poruchami chování a zařízeních specializovaných na péči o děti s adiktologickým problémem. Aby například adiktologické zařízení splnilo povinnost zajistit v něm umístěným dětem bezpečné prostředí, musí minimalizovat možný kontakt dítěte s návykovou látkovou uvnitř zařízení. Osobní prohlídky dětí, které se vracejí z pobytů mimo zařízení, mohou být jedním ze způsobů, jak bezpečné prostředí vytvořit. Jelikož neexistuje méně invazivní alternativa s obdobným účinkem, mohou být v daném zařízení osobní prohlídky považovány za výše zmíněné přiměřené opatření. Způsob provádění osobních prohlídek však vždy musí šetřit důstojnost prohlížených dětí.¹⁹

Zařízení je dětským domovem, jehož účelem je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování.²⁰ Nepatří tedy mezi výše popsaná zařízení, v nichž lze osobní prohlídky dětí v určitých případech považovat za přiměřené opatření, které v něm umístěným dětem zajistí bezpečné prostředí. Svou aktuální praxí zařízení porušuje právo dětí na soukromí. **Žádám proto zařízení, aby od daného jednání upustilo.**

Opatření:

3) Upustit od provádění osobních prohlídek dětí a jejich věcí (bezodkladně).

3.5 Způsob stravování

Standard

Způsob stravování v zařízení by se měl v největší možné míře podobat stravování v běžných rodinách.

Dítě by mělo mít přístup k potravinám jako v běžné domácnosti. Rodinná skupina by měla mít stanovený čas společného jídla, který by měl flexibilně reagovat na aktuální potřeby dětí.

Dítě by se mělo podílet na plánování jídelního menu rodinné skupiny. Zařízení by mělo přihlížet ke stravovacím návykům a preferencím dítěte a vhodně je zasazovat do běžně přijímaných stravovacích norem a zásad vyváženého stravování. Dítě by mělo být přirozeně

¹⁸ Ustanovení § 20 odst. 2 písm. a) ve spojitosti s písm. d) zákona o ústavní a ochranné výchově.

¹⁹ Souhrnná zpráva z návštěv zařízení pro výkon ochranné výchovy ze dne 19. července 2024, sp. zn. 27/2023/NZ, <https://www.eso.ochrance.cz/>, s. 39; Souhrnná zpráva z návštěv zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy pro děti se závislostmi ze dne 19. července 2024, sp. zn. 35/2021/NZ, <https://www.eso.ochrance.cz/>, s. 32–33.

²⁰ Ustanovení § 12 odst. 2 zákona o ústavní a ochranné výchově

zapojováno do nákupu potravin, přípravy jídla a mělo by se učit hospodařit a nakládat se zbytky.

Zjištění a hodnocení

Během týdne jí děti jídlo převážně z jídelny, která je v přízemí zámku a dětský domov ji využívá společně se střední školou, která v zámku sídlí také. Snídaně, svačiny a večeře nosí personál z jídelny na jednotlivé rodinné skupiny a děti jedí tam. Obědy jí děti v prostorách jídelny. Pokud nestíhají (například mají odpolední vyučování), vezmou jim jídlo vychovatelé na rodinnou skupinu, kde se nají později. Na obědy do jídelny chodí i nezletilé matky z 1. rodinné skupiny, kde taktéž krmí svoje děti.

Děti mají možnost jíst i v jídelně základní školy, ale nechutná jim tam, a proto se vracejí na obědy zpět do zařízení.

Chápu, že nemá smysl nutit děti jíst v jídelně mimo zařízení, pokud jim tam jídlo nechutná. Přesto považuji za nutné podotknout, že nynějším nastavením zbytečně přicházejí o čas strávený se svými vrstevníky z běžných rodin a dochází k jejich vytrhávání ze školního kolektivu.

Zároveň mám za to, že pokud už jí děti jídlo z místní jídelny, nic nebrání tomu, aby je jedly na rodinných skupinách, stejně jako u ostatních jídel. Stravování v jídelně společně se střední školou zbytečně vnáší další kolektivní a institucionální prvky do života dětí. Zvláště u nezletilých matek s dětmi je proto považuji za zcela nevhodné.

Pokud mají děti přes den hlad, mohou si samy zajít do lednice a něco připravit.

V neděli chystají děti s vychovateli všechna jídla sami. Za tímto účelem také chodí děti na nákup potravin.

Vítám, že se děti podílejí na přípravě jídla alespoň v neděli, zároveň však vnímám prostor pro rozšíření dané praxe i na další dny. Děti by tak získaly příležitost sestavit si finanční rozpočet a naplánovat si podle něj jednotlivé pokrmy, pro které by samy zajistily suroviny. Současně by dostaly větší prostor pro budování samostatnosti a získávání dalších kompetencí v oblasti stravování, které jsou pro budoucí život mimo zařízení potřebné.

Opatření:

- 4) Upustit od obědového stravování v jídelně zařízení (do 3 měsíců).**
- 5) Rozšířit podíl dětí na přípravě jídla i na ostatní dny (průběžně).**
- 6) Zapojit děti do obstarávání potravin a sestavování jídelníčku (průběžně).**

3.6 Hospodaření s finančními prostředky

Standard

Dítě by mělo být seznámeno a zapojováno do správy a nakládání s rozpočtem rodinných skupin v míře přiměřené jeho rozumové a volní vyspělosti.

Dítě by mělo mít v míře přiměřené jeho rozumové a volní vyspělosti možnost disponovat a hospodařit s vlastními finančními prostředky. Dítě by nemělo mít povinnost jakkoli prokazovat, za co své vlastní prostředky utratilo. Dítě by mělo mít možnost zřídit si v souladu s pravidly peněžního ústavu vlastní bankovní účet.

Zjištění a hodnocení

Děti dostávají kapesné v maximální výši stanovené nařízením vlády.²¹ Jeho výše se snižuje za dny, které děti tráví mimo zařízení. Ke snížení kapesného také může dojít opatřením ve výchově. Částka je v takovém případě snížena o určitá procenta podle závažnosti jednání.²² I po daném snížení děti obdrží kapesné v částce, která odpovídá rozsahu stanovenému nařízením vlády.²³ **Dávám však zařízení ke zvážení, zda od této praxe neupustit, vzhledem k již tak nízké částce, kterou v dnešní době děti získávají ve formě kapesného.**

Děti kapesné dostávají v hotovosti. Mohou si ho nechat u sebe, nebo si ho mohou uložit u vychovatelů. Co si za kapesné koupily, nikde dokládat nemusí.

Za dobrou praxi považuji, že je kapesné vypláceno také dětem nezletilých matek, které nemají nařízenou ústavní výchovu.

V případě, že děti úmyslně něco rozbijí, hradí část ze svého kapesného. Ačkoliv úhrada škody (byť jen symbolická) má zcela určitě výchovný efekt, uvítal bych, kdyby dítě mělo možnost napravit situaci také jinak, například mohlo rozbitou věc samo či společně s vychovateli opravit.

Děti jsou vedeny k hospodaření s penězi. Kromě příjmů z kapesného mají děti příjmy také například z brigád či školních praxí (nezletilé matky mají rodičovský příspěvek), přičemž jsou motivovány si peníze spořit. Zařízení se dětem (a zejména nezletilým matkám) snaží zajistit také materiální podporu od jiných subjektů (pleny, oblečení). Také toto považuji za příklad dobré praxe.

Vlastní bankovní účet mělo v době návštěvy pouze jedno nebo dvě děti. Zjistil jsem, že zařízení k zakládání bankovních účtů dětem nepřístupuje z obavy zneužití peněz ze strany jejich rodinných příslušníků.

Při návštěvách školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy jsem se setkal s praxí, kdy zařízení děti starší 15 let ke zřízení vlastních bankovních účtů motivovalo. K těmto účtům měly přístup pouze děti, a mohly tak samy spravovat veškeré své příjmy, jako je například kapesné či příjem z brigád nebo příležitostných zaměstnání. Doporučuji seznámit děti starší 15 let s výhodami zřízení bankovního účtu a zvážit možnost zaslání kapesného na tento účet.

21 Podle ustanovení § 2 nařízení vlády č. 460/2013 Sb., o stanovení výše kapesného ve školských zařízeních.

22 Vnitřní řád dětského domova platný od 1. 9. 2024, str. 32 a násl. Dostupné z: <https://www.ddheraltice.cz/dokumenty.html>.

23 Podle § 2 nařízení vlády č. 460/2013 Sb., o stanovení výše kapesného ve školských zařízeních.

3.7 Prostředí

3.7.1 Umístění zařízení

Standard

Zařízení by měla sídlit v budovách běžné zástavby v obcích či městech s větším počtem obyvatel a dostatečnou občanskou vybaveností, která umožňuje dítěti být přirozenou součástí běžné komunity, naplňování jeho potřeb prostřednictvím běžných komunitních zdrojů a která minimalizuje riziko jeho stigmatizace.

Zjištění a hodnocení

Zařízení sídlí v zámku na kraji obce Velké Heraltice. Jedná se o obec s cca 1 600 obyvateli v okrese Opava. Od Opavy jsou Velké Heraltice vzdáleny cca 13 km a jsou s ní spojeny pravidelnou autobusovou linkou s délkou jízdy okolo 20–30 minut. Nedaleko je to také do dalších okolních měst (do Krnova cca 13 km, do Bruntálu cca 18 km). V obci je základní občanská vybavenost (mateřská, základní i střední škola, obchod, restaurace, kulturní dům, pošta atd.), příležitosti pro trávení volného času jsou však omezené (viz [kapitola 3.2.](#)).

V budově zámku funguje dětský domov již více než padesát let. Společně s ním je v objektu také střední škola a internát. Zámek je registrován jako kulturní památka. Je obklopen velkou zámeckou zahradou, kterou ohraničuje kamenná zeď.

Obrázek 1 – zámek Velké Heraltice a okolí²⁴

24 Obrázek převzat z: <https://www.velkeheraltice.cz/obec/uvod-o-obci-velke-heraltice/historie/velke-heraltice/>.

Obrázek 2 – zámek Velké Heraltice (hlavní vstup)²⁵

Zámek je vystavěn do čtvercového půdorysu. Uprostřed se nachází nekryté vydlážděné nádvoří. Prostory dětského domova jsou zejména v jeho přední části a od prostor střední školy odděleny zamčenými dveřmi.

Obrázek 3 – vnitřní nádvoří zámku

²⁵ Obrázek převzat z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Velk%C3%A9_Heraltice_%28z%C3%A1mek%29#/media/Soubor:Schloss_Gro%C3%9F_Herrlitz.jpg.

Budova zámku patří Moravskoslezskému kraji. V minulosti chtěl kraj zámek prodat a dětský domov přemístit, od tohoto záměru však upustil. Podle ředitele domova je zámek náročný na údržbu. Aktuálně zde probíhá několik stavebních projektů (například oprava kanalizace a vodovodu), které musí být provedeny v souladu s pravidly ochrany památek. Spolupráce s pracovníky památkové péče však bývá podle vedení zařízení problematická. Na druhou stranu ředitel zařízení vnímá umístění domova v zámku pozitivně, jelikož mají děti podle něj v jeho okolí vyžití a nemusí se o ně bát.

Ředitel dále uvedl, že dříve byli děti i personál z dětského domova ve vesnici označováni jako „zámečáci“. Mám zkušenost, že přezdívkou tohoto typu výstižně reflektují určitou izolaci a odlišnost, které děti z dětských domovů čelí, v tomto případě navíc umocněnou umístěním dětského domova do budovy zámku. Pozitivně však vnímám, že se podle ředitele daří vnímání jinakosti dětí obyvateli s ohledem na otevřenost domova a spolupráci zařízení s obcí odbourávat.

I přesto považuji umístění zařízení a objekt, ve kterém sídlí, za nejzávažnější nedostatek zařízení, který se následně propisuje do dalších aspektů života dětí a omezuje personál při práci s nimi. Konkrétněji se těmto aspektům věnuji v následujících kapitolách. Nevhodnost aktuálního umístění zařízení a objektu, ve kterém zařízení sídlí, vnímám natolik intenzivně, že zde nemohu jednat jinak než formulovat opatření, kterým požaduji přesun zařízení do vhodnějších prostor.

Mám za to, že namísto nákladných oprav a problematických rekonstrukcí, které u historických objektů tohoto typu rozhodně nejsou jednorázovou záležitostí, by zřizovatel měl investovat do vybudování či obstarání nových objektů nebo prostor, které budou pro provoz dětského domova daleko vhodnější a budou odpovídat aktuálnímu trendu transformovat pobytová zařízení do podoby malokapacitních a komunitních provozů.

Ačkoli v této části formuluji příslušné opatření, jsem si vědom toho, že záležitosti týkající se umístění zařízení a jemu svěřených objektů může vedení zařízení jen těžko ovlivnit. Plně však spadají do kompetencí zřizovatele, kterým je **Moravskoslezský kraj**. Z toho důvodu mu taktéž adresuji tuto zprávu a **žádám, aby v dohledném časovém horizontu předložil plán transformace zařízení a přesunul je do vhodnějších prostor.**

Opatření pro zřizovatele:

- 7) Vytvořit plán transformace zařízení (do 1 roku).**
- 8) Přesunout zařízení do vhodnějších prostor (do 5 let).**

3.7.2 Prostory zařízení

Standard

Vnitřní prostory zařízení a jejich členění, vzhled, teplota a pachy by měly co nejvíce minimalizovat institucionální působení.

V prostorách, kde se pohybují děti, by se neměly nacházet mříže. Zařízení by nemělo používat audiovizuální systémy snímající vnitřní prostory, v nichž se pohybují děti. Snímání

venkovních prostor je možné pouze z bezpečnostních důvodů za současného zajištění přiměřené ochrany soukromí dětí.

Dítě by mělo mít možnost volného a samostatného pohybu v zařízení a možnost volně přecházet z budovy zařízení do zahrady v míře přiměřené jeho rozumové a volní vyspělosti a ochraně soukromí ostatních.

Dítě by mělo mít vlastní klíč od zařízení / znát vstupní kód, pokud tomu odpovídá jeho rozumová a volní vyspělost.

Zjištění a hodnocení

Do zámku se vstupuje vraty, která jsou uzamčena. Vedle vrat jsou umístěny zvonky, kterými lze zvonit jak na administrativní pracovníky, tak na jednotlivé rodinné skupiny. Za vraty je vstup do dětského domova nebo na nádvoří zámku. Dětský domov je umístěn v přízemí a patře zámku, zejména v jeho přední části.

V přízemí se nachází návštěvní místnost, kanceláře ekonomky a sociální pracovnice, Snoezelen (terapeutická místnost), školní jídelna a pokoje rodinné skupiny č. 3. Z přízemí také vedou schody do suterénu, kde je keramická dílna a tělocvična.

V patře je pak kancelář zástupkyně ředitele pro dětský domov a kanceláře etopeda a zdravotnice. Dále je zde Růžový salonek (využívaný pro komunity), „sborovna“ vychovatelů a převážná část prostor rodinných skupin.

Společně se střední školou má dětský domov také prádelnu a krejčovskou dílnu.²⁶

Bližší bych ke konkrétním prostorům uvedl následující poznatky:

- Terapeutická místnost je vybavena postelí se síťovými záclonami, křesly a sedačkami, polštáři, světýlky, lampičkami a dalšími relaxačními prvky. Působí velmi útulně.
- Jídelna působí jako typická školní, sestává z výdejny, stolů a židlí. Jsou zde židle pro nejmenší děti, které sem chodí krmít matky z rodinné skupiny č. 1 (viz [Způsob stravování](#)).

²⁶ Zařízení zaměstnává pro potřeby dětského domova i střední školy švadlenu.

Obrázek 4 – Snoezelen (terapeutická místnost)

Obrázek 5 – jídelna

- Do místnosti s keramikou a tělocvičny vedou prudké schody. Před vstupem na schody je umístěna varovná cedule a vedle schodů je zábradlí. Ačkoliv byli pracovníci Kanceláře informováni, že na schodech úrazy nebývají, zcela jistě jsou schody jedním z nezměnitelných rizikových prvků, které fungování dětského domova v budově zámku přináší.

Obrázek 6 – varování před prudkými schody

Obrázek 7 – schody ke keramice a do tělocvičny

- V tělocvičně jsou mezi klenutými oblouky nad okny umístěné mříže. Vzhledem k tomu, že jsou dané bezprostředně u plochy, na které se sportuje, snadno mohou být příčinou úrazu. Neméně podstatné však je, že do dětského domova vůbec nepatří. Jako symbol omezování svobody představují mříže pravý opak toho, jaké prostředí by měl dětský domov vytvářet a o jakou atmosféru usilovat. Pro umístění mříží v zařízení pro děti s ústavní výchovou také neexistuje žádný zákonný podklad.²⁷ V době návštěvy avizovalo vedení zařízení, že se v tělocvičně chystají stavební úpravy. Žádám proto, aby byly mříže z tělocvičny v rámci stavebních úprav odstraněny.

Obrázek 8 – mříže v tělocvičně

- Keramická dílna je čistá a uklizená, avšak poměrně chladná. To zejména u sedavé činnosti může vést u dětí k nežádoucím onemocněním.
- Růžový salonek je spíše reprezentativním zámeckým prostorem než místem uzpůsobeným pro pobyt dětí. Je zde dlouhý stůl a historické židle, klavír a koncertní křídlo, uzavřená knihovna s knížkami. Dále je v části místnosti výklenek s dalším stolem a židlemi, který nejvíce jeví známky toho, že v místnosti pobývají děti (je zde tabule, vyskládané barvy, věž s CD, medicinbal a sedací vaky).

²⁷ Zákon o ústavní a ochranné výchově umožňuje použití stavebně-technických prostředků, jako jsou mříže, k zabránění útěku nebo použití audiovizuálních systémů, typicky kamer, pouze v zařízeních, kde žijí děti s uloženou ochrannou výchovou. Viz § 15 odst. 1 zákona o ústavní a ochranné výchově.

Obrázek 9 – růžový salónek

Obrázek 10 – výklenek v růžovém salónu

- Kromě tělocvičny jsou mříže také na řadě oken v přízemí i v patře, a to i na oknech v pokojích dětí. Mříž je pak také umístěna v koupelně na rodinné skupině č. 1, kde odděluje kotel od zbytku prostor. Jsem si vědom toho, že odstranění mříží nemusí být s ohledem na památkovou ochranu budovy jednoduchým úkolem. Navrhuji proto začít odstraněním mříží alespoň uvnitř budovy.

Obrázek 11 – zamřížované okno na pokoji dětí

Obrázek 12 – mříž v koupelně rodinné skupiny č. 1

- Mezi patry vedou na více místech schody. Na jedněch z nich jsou v mezipatře umístěny skříňky, kam si děti ukládají boty a svrchní oděvy. Skříňky notně připomínají školní šatny.

Obrázek 13 – skříňky na boty a svrchní oděvy

- V žádných prostorách dětského domova se nenacházejí kamery.
- Chodba v patře, která vede podél celého obvodu budovy, je stavebně-technicky rozčleněna tak, aby byly vytvořeny samostatné prostory jednotlivých rodinných skupin. Je patrné, že zařízení věnovalo prostorům chodeb velké úsilí, aby působily co nejtělněji a domácky. To velmi oceňuji.

Obrázek 14 – chodba

Obrázek 15 – chodba

- Jednotlivé prostory rodinných skupin jsou uzamčeny. Pokud děti chtějí jít ven, nebo jen navštívit někoho na jinou rodinnou skupinu, musí žádat vychovatele o odemčení. Rozumím tomu, že je takto jednodušší udržovat si přehled o tom, kde se zrovna děti nachází. Takovéto nastavení však vnímám jako nadbytečné a přehnaně

ochranitelské, nehledě na to, že je značně zatěžující pro vychovatele, kteří namísto pozornosti jiným činnostem chodí neustále odemykat a zamykat dveře. Domnívám se, že úkolem zařízení je naučit děti běžnému fungování v domácnosti, tedy i odpovědnosti za samostatný pohyb jak uvnitř, tak vně zařízení. Dávám proto ke zvážení, zda od zamykání dveří mezi rodinnými skupinami neupustit.

- Ačkoliv s ohledem na velikost zámku musí být v zimním období náročné a finančně nákladné udržovat v budově teplo, při systematické návštěvě (taktéž provedené v zimním období) bylo ve většině prostor příjemně.

Celkově lze shrnout, že jsou na prostorech patrné nemalé snahy zaměstnanců a vedení o vhodnější organizaci a úpravu vnitřních prostor tak, aby minimalizovaly prvky ústavnosti a současně navozovaly dojem běžné domácnosti. Jsou však výrazně limitovány zámeckým objektem, ve kterém zařízení sídlí. Zámecké prostory se schodišti, mřížemi, dlouhými chodbami, ozdobnými architektonickými prvky atd. Ize jen těžko zbavovat ústavního charakteru a budovat v nich prostory připomínající běžnou domácnost.

Žádoucí změny by vyžadovaly rozsáhlou rekonstrukci objektu, která je však ve skutečnosti nerealizovatelná, a to zejména z důvodu její nákladnosti a zásahům neslučitelným se základními principy ochrany historických památek. I zde proto shledávám již výše uvedenou potřebu **přesunout zařízení do jiných vhodnějších prostor, což není v kompetenci vedení zařízení, ale jeho zřizovatele.**

Opatření:

- 9) Odstranit z prostor dětského domova mříže (do 3 měsíců).**

3.7.3 Rodinné skupiny a pokoje dětí

Standard

Pokud se v zařízení nachází více rodinných skupin, měly by jejich prostory být zcela stavebně odděleny. Prostory rodinných skupin a jejich členění, vzhled, teplota a pachy by měly v co největší možné míře připomínat podmínky běžné domácnosti.

Pokoje dětí by měly být maximálně třílůžkové, neměly by být průchozí a měly by být vybaveny odpovídajícím typem a počtem nábytku. Pokoje by měly svým prostorem a vybavením zajistit dítěti soukromí. Dítě by mělo mít možnost uložit si své oblečení a ostatní věci ve svém pokoji.

Dítě by mělo mít možnost využívat prostor, který ostatní respektují nebo k němu nemají přístup, například uzamykatelnou skříňku. V době nepřítomnosti dítěte by do jeho pokoje neměl nikdo vstupovat. V případě, že to bylo nezbytně nutné, by o tom dítě mělo být zpětně informováno. Zaměstnanci by do pokojů dětí měli vcházet po zaklepaní.

Dítě by mělo mít možnost upravit si pokoj podle svých představ v míře odpovídající běžným poměrům. Zařízení by dítě mělo podporovat v možnosti uzpůsobit si svůj prostor tak, aby odpovídal jeho věku, povaze a zájmům.

Zjištění a hodnocení

V zařízení funguje celkem šest rodinných skupin. Jednotlivé skupiny jsou od sebe stavebně-technicky odděleny. Všechny jsou v patře, rodinná skupina č. 3 je nadto i v přízemí. Prostory jednotlivých rodinných skupin (chodba, společenská místnost s kuchyní a jídelním koutem, pokoje dětí, sanitární zařízení) se od sebe lišily jak uspořádáním, tak vytvořeným prostředím. Oceňuji, že se vychovatelé společně s dětmi snaží za podpory vedení prostory rodinných skupin vybavovat a uzpůsobovat tak, aby to vyhovovalo jejich potřebám.

Pokoje dětí jsou převážně dvou nebo třílůžkové, na všech rodinných skupinách pak byly více či méně individualizované. Na některých pokojích nebyl dostatečný počet stolů a židlí. Dveře u některých pokojů dětí jsou opatřeny skleněnými, částečně matnými průzory, což považuji za neopodstatněný zásah do jejich soukromí.

Dalším výrazným limitem soukromí dětí je, že jsou některé pokoje průchozí. Na rodinné skupině č. 2 je například možné po vstupu do dvoulůžkového pokoje z chodby dále pokračovat do jiného pokoje dětí nebo dalšími dveřmi do společenské místnosti skupiny. Na rodinné skupině č. 4 je dvoulůžkový pokoj, kde žijí dva chlapci, průchozí do třílůžkového pokoje, kde žijí děvčata. Ten je dále průchozí do koupelny a na toalety. Jiná cesta do koupelny a na toalety společné pro celou skupinu než přes pokoje dětí možná není. Obdobně jsou průchozí pokoje také na rodinné skupině č. 6.

I v prostorovém členění pokojů tak vnímám výrazné limity budovy nevhodné pro fungování dětského domova. Přesto bych chtěl požádat zařízení o stavebně-technické úpravy, které by nutnost procházet pokoje odstranily nebo alespoň omezily.

Opatření:

- 10) Zneprůhlednit průzory na dveřích do pokojů nátěrem či jiným způsobem (do 3 měsíců).**
- 11) Dovybavit pokoje odpovídajícím počtem stolů a židlí (do 3 měsíců).**
- 12) Uspořádat prostory rodinných skupin tak, aby pokoje dětí byly neprůchozí (do 1 roku).**

3.7.4 Toalety a koupelny

Standard

Dítě by mělo mít při výkonu hygieny zajištěno soukromí v míře odpovídající jeho samostatnosti.

Toalety a koupelny by měly být vybaveny prvky zaručujícími soukromí. Dítě by v závislosti na jeho rozumovou a volní vyspělost mělo mít možnost se při výkonu hygieny uzamknout, například otočnými zámky, které personál z bezpečnostních důvodů dokáže otevřít zvenčí.

Předměty osobní hygieny dítěte jsou umístěny v koupelně a na toaletě.

Zjištění a hodnocení

Na rodinné skupině č. 4 mají děti k dispozici jednu chlapeckou a jednu dívčí toaletu, ke které musí projít koupelnou se sprchou. Dveře jsou sice opatřeny zámekem, ale je v nich velký skleněný průzor. Soukromí dětí na toaletě tak není zajištěno. Obdobně jsou průzory na toaletách také na rodinných skupinách č. 5 a 6. Za nešťastné považují také umístění toalet v koupelně. Za předpokladu, že se někdo sprchuje, ostatní děti musí s návštěvou toalety čekat, než se dotyčný osprchuje, případně jít na jinou rodinnou skupinu (to mu ale musí odemknout dveře někdo z vychovatelů).

V koupelně se děti také nemohou zamykat. Řeší to tak, že si dopředu řeknou, pokud někdo do sprchy jde. Není to však účinné vždy, občas někdo do koupelny „vleze“. Ani ve sprše tedy nemají děti zajištěno soukromí.

Obrázek 16 – umístění toalet a sprchového koutu v koupelně

Obrázek 17 – průzor na toaletu

Oceňuji dobrou vybavenost koupelny a toalet na rodinné skupině č. 1, kde byly všechny potřebné věci jak pro matky, tak pro jejich děti (vaničky, přebalovací pulty atd.). Historicky tato koupelna a toalety sloužila pro všechny děti v domově, obě místnosti jsou tedy prostorné a matky s dětmi tam mohou mít trvale své věci.

Opatření:

- 13) Zneprůhlednit průzory na toaletách (do 3 měsíců).
- 14) Umožnit dětem zamykat se v koupelně a po dobu používání koupelny umožnit dětem využívat jiné, volně přístupné toalety (do 1 měsíce).

4. Hodnocení dětí

4.1 Hodnoticí systém

Standard

Základním pilířem hodnocení by měl být vztah mezi personálem a dítětem. Pravidla hodnocení by měla být podrobně popsána ve vnitřním řádu a personál i dítě by s nimi měli být podrobně seznámeni. Zařízení by nemělo využívat bodová hodnocení či jejich varianty. Hodnocení by mělo být transparentní a v souladu s cíli, zásadami a principy péče, a mělo by upřednostňovat pozitivní motivaci dítěte. Hodnocení by nemělo mít vliv na výkon práv dítěte stanovených zákonem.

Zjištění a hodnocení

Na některých rodinných skupinách vychovatelé s dětmi provádějí každý večer reflexi dne. Ta probíhá po večeři, kdy si s dětmi společně sednou a vymění si náhledy na to, jaký byl jejich den, co se jim povedlo, a co naopak ne.

Na všech rodinných skupinách pak vychovatelé provádějí týdenní hodnocení dětí, ve kterém posuzují zdravotní stav, školní prospěch, chování dítěte, jeho fungování ve skupině atd. Kromě toho vypracovávají také měsíční hodnocení, se kterým následně seznamují i děti. Ze záznamů hodnocení je patrné, že se vychovatelé snaží hodnotit chování dětí komplexně. Nezaměřují se pouze na zápory, naopak se snaží poukázat na pokroky a snahu dětí, což oceňují. Hodnocení jsou podkladem pro tvorbu PROD a pro zprávy určené soudům a OSPOD.

Vedle popsaného hodnocení je bodována úroveň úklidu na pokojích dětí. Bodování probíhá od pondělí do pátku podle bodovací tabulky. Body udělují noční vychovatelé. Jednou za měsíc jsou pak na komunitě body vyhodnoceny. Děti z nejlépe hodnoceného pokoje dostanou sladkosti. Vedení zařízení uvedlo, že chtěli bodování na popud České školní inspekce zrušit, avšak děti ho chtěly zachovat, a proto v něm pokračují.

Rozumím tomu, že bodování úklidu spojené s odměnou za nejlepší výsledky může děti pozitivně motivovat k úklidu. Vnímám je však jako jeden z ústavních prvků, které neodpovídají životu v běžné domácnosti. Přikláním se tak na stranu České školní inspekce a doporučuji bodování zrušit.

Kromě toho nemám k popsané praxi týkající se hodnocení výhrady.

Opatření:

15) Zrušit bodování úklidu pokojů (bezodkladně).

4.2 Opatření ve výchově

Standard

Dítěti by měla být udělována negativní opatření ve výchově pouze za prokazatelné porušení jeho povinností stanovených zákonem. Důvody, které k udělení opatření ve výchově vedly, by měly být podrobně a konkrétně uvedeny v příslušné dokumentaci.

Dítěti by měly být udělována pouze ta opatření ve výchově, která stanovuje zákon.

Dítěti by nemělo být za jeden prohřešek udělováno více opatření ve výchově. Pokud zařízení využívá hodnoticí systém, mělo by zajistit jeho návaznost na opatření ve výchově, a minimalizovat tak riziko kumulativního trestání.

Zjištění a hodnocení

Ze spisové dokumentace je patrné, že děti dostávají více pozitivních opatření ve výchově než negativních. Pozitivní opatření jsou udělována například za výborné školní výsledky, vysvědčení, reprezentaci dětského domova atp. Ta negativní jsou pak udělována za velké prohřešky. Těmi jsou podle personálu například agresivita vůči vychovateli nebo ostatním dětem, napadení nebo užívání návykových látek. Negativní opatření pak mají nejčastěji podobu zákazu vycházek nebo snížení kapesného v rozmezí stanoveném ve vnitřním řádu domova a právních předpisech.²⁸ Drobnější prohřešky jsou řešeny promluvou mezi dětmi a vychovateli, případně etopedem.

K praxi zařízení nemám žádné výhrady.

5. Odborná péče

5.1 Speciálně pedagogická, psychologická a sociální péče

Standard

Zařízení by mělo zajistit dostatečný počet pedagogického personálu s odpovídajícím vzděláním pro stabilní fungování rodinných skupin. Zařízení by mělo v rámci možnosti usilovat o stálost složení a genderovou vyváženost personálu, který zajišťuje provoz jednotlivých rodinných skupin. O případných změnách by dítě mělo být informováno a měly by mu být sděleny jejich důvody.

Zařízení by mělo dítěti zajistit etopedickou, psychologickou, psychoterapeutickou a jinou odbornou péči adekvátní jeho potřebám, a to prostřednictvím vlastních odborných zaměstnanců nebo externích poskytovatelů takovýchto služeb.

²⁸ Ustanovení § 2 nařízení vlády č. 460/2013 Sb., o stanovení částky příspěvku na úhradu péče, částky kapesného, hodnoty osobních darů a hodnoty věcné pomoci nebo peněžitého příspěvku dítěti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy.

Zařízení by mělo spolupracovat s rodinou dítěte a poskytovat jí pomoc při zajišťování záležitostí týkajících se dítěte, a za tímto účelem mít dostatek odborného personálu s odpovídajícím vzděláním v oblasti sociální práce.

Zjištění a hodnocení

V zařízení působí celkem třináct vychovatelů, dále etoped a sociální pracovníce. Psychologická péče je dětem zajišťována externě.

Každá rodinná skupina má své dva kmenové vychovatele, kteří se ve službách střídají. Na rodinné skupině č. 1 je navíc jedna vychovatelka, která zajišťuje denní péči o děti nezletilých matek. Pro potřeby nahrazení absence kmenových vychovatelů disponuje zařízení úvazkem dalšího vychovatele, v době návštěvy však úvazek nebyl obsazen.

Každé dítě má mezi vychovateli svého klíčového pracovníka. Ten mu sepisuje PROD, pro který kromě osobní znalosti dítěte čerpá informace z týdenních a měsíčních hodnocení. Při tvorbě PROD spolupracuje klíčový pracovník také s dalšími pracovníky, zejména kmenovým vychovatelem dané rodinné skupiny a etopedem.

Na noc jsou v zařízení vždy dva nepedagogičtí pracovníci (celkem se takto střídají čtyři). Každý z nich má v noci na starost tři rodinné skupiny. Takový počet nočních pracovníků považují za nedostatečný. V případě jakékoliv mimořádné události (například nemoci či požáru atd.), nebo jen když se dítě vzbudí a má žízeň nebo strach, není bezprostředně přítomný žádný dospělý. Během doby, než dítě/děti nočního pracovníka vyhledá, může situace eskalovat a vést k výrazně horším následkům, než kdyby někdo věc řešil okamžitě. Žádám proto navýšit počet pracovníků zajišťujících noční služby.

Velkou výhodou zařízení je, že na celý úvazek zaměstnává etopeda. Podle vedení je to možné pouze proto, že domov spadá pod jedno zařízení se školou a internátem. Může tak skladbou pracovních pozic reagovat na potřeby dětí. Kromě toho, že etoped pracuje s dětmi, poskytuje podporu také vychovatelům, kteří s ním mohou konzultovat výchovné postupy nebo problémy, na které v rámci své práce naráží.

Porady vychovatelů probíhají na denní bázi, několikrát za týden se k nim připojuje také etoped. Jednou za měsíc mají pedagogičtí pracovníci „velkou poradou“, kde je vyhrazen prostor na poptávané téma.

K nastavení odborné péče nemám kromě zmíněného nedostatku nočního personálu výhrad. Úvazek etopeda bych pak chtěl označit za dobrou praxi.

Opatření:

16) Navýšit počet pracovníků zajišťujících noční služby (do 6 měsíců).

5.2 Zdravotní péče

Standard

Zařízení by mělo dítěti zajistit zdravotnickou péči odpovídající jeho potřebám prostřednictvím externích poskytovatelů zdravotních služeb.

Dítě by mělo mít zajištěnu stálost lékařů a odborných specialistů i po jeho umístění do zařízení. K jejich změně by mělo docházet pouze v případech, že je to nezbytně nutné.

Dítě by mělo být informováno v míře přiměřené jeho rozumové a volní vyspělosti o jeho zdravotním stavu, včetně způsobu léčby, užívání léků a jejich účelu. Způsob uchování a podávání medikace by měl odpovídat úrovni rozumové a volní vyspělosti dítěte a ochraně bezpečnosti ostatních.

Zařízení by dívky starší 15 let mělo zajistit antikoncepci, pokud o to požádá.

Zjištění a hodnocení

Po zdravotní stránce má na starosti děti zdravotní sestra zaměstnaná přímo v domově. Řeší například akutní zdravotní potíže dětí, připravuje vychovatelům léky pro děti, zajišťuje dětem lékařské prohlídky a vyšetření, komunikuje s rodinami ohledně zdravotního stavu dětí. S nezletilými matkami absolvuje předporodní přípravu, vysvětluje jim veškeré aspekty péče o miminko, je i přítomna u porodu, pokud si to dívky přejí. Po porodu obstarává poporodní péči o matky i děti.

Je patrné, že z přítomnosti zdravotní sestry přímo v domově těží všechny děti a pro zajištění zdravotní péče o ně je v mnoha ohledech přínosná. Oceňuji zejména, do jaké míry je v domově věnována pozornost zdravotní péči o nezletilé matky a jejich děti.

Ačkoliv vnímám výrazná pozitiva toho, že zdravotní sestra v domově působí, její zaměstnávání nelze bez dalšího označit za dobrou praxi. Domov není registrován jako poskytovatel zdravotních služeb, a není tedy oprávněn zdravotní sestru zaměstnávat. Uvědomuji si, že je systémové nastavení, které vyžaduje pro zaměstnání zdravotnického personálu ve školském zařízení registraci pro poskytování zdravotních služeb, problematické. Za stávajícího právního stavu mi však nezbývá než doporučit zařízení, aby si vyřídilo registraci pro poskytování zdravotních služeb. V jiných zařízeních se setkávám i s praxí, kdy sice zdravotní sestru fakticky mají, ale její pozice a náplň jsou upraveny tak, že zdravotní služby formálně neposkytuje. To mi jako dobrá praxe také nepřipadá.

Opatření:

17) Registrovat se k poskytování zdravotních služeb (do 6 měsíců).

6. Proces příjmu dítěte

Standard

Dítě by mělo být při svém příchodu do zařízení informováno o svých povinnostech, právech a možnostech jejich realizace v podobě přiměřené jeho rozumové a volní vyspělosti a jazykovým kompetencím. K těmto informacím by dítě mělo mít přístup po celou dobu jeho pobytu v zařízení.

Zjištění a hodnocení

V případě plánovaného příjmu dítěte se etoped snaží dítě navštívit v místě předchozího pobytu a navázat s ním vztah, aby byl přechod do domova snazší. Pokud jsou příjmu

přítomni rodiče či další blízké osoby dítěte, personál jim nabízí prohlídku prostor zařízení a pokoje, ve kterém bude dítě bydlet. **Tyto snahy zařízení lze ocenit jako příklad dobré praxe, která přispívá ke snazší adaptaci dítěte.**

Přehled opatření k nápravě

Bezodkladně	• Upustit od provádění osobních prohlídek dětí a jejich věcí (opatření č. 3). • Zrušit bodování úklidu pokojů (opatření č. 15).
Do 1 měsíce	• Umožnit dětem přijímat návštěvy na rodinných skupinách a pokojích (opatření č. 2). • Umožnit dětem zamykat se v koupelně a po dobu používání koupelny umožnit dětem využívat jiné, volně přístupné toalety (opatření č. 14).
Do 3 měsíců	• Upustit od obědového stravování v jídelně zařízení (opatření č. 4). • Odstranit z prostor dětského domova mříže (opatření č. 9). • Zneprůhlednit průzory na dveřích do pokojů nátěrem či jiným způsobem (opatření č. 10). • Dovybavit pokoje odpovídajícím počtem stolů a židlí (opatření č. 11). • Zneprůhlednit průzory na toaletách (opatření č. 13).
Do 6 měsíců	• Navýšit počet pracovníků zajišťujících noční služby (opatření č. 16). • Registrovat se k poskytování zdravotních služeb nebo zrušit pracovní pozici zdravotní sestry (opatření č. 17).
Do 1 roku	• Ve spolupráci s OSPOD usilovat o opětovné sloučení sourozenců C–F (opatření č. 1). • Vytvořit plán transformace zařízení (opatření č. 7). • Uspořádat prostory rodinných skupin tak, aby pokoje dětí byly neprůchozí (opatření č. 12).
Do 5 let	• Přesunout zařízení do vhodnějších prostor (opatření č. 8).
Průběžně	• Rozšířit podíl dětí na přípravě jídla i na ostatní dny (opatření č. 5). • Zapojit děti do obstarávání potravin a sestavování jídelníčku (opatření č. 6).